

РЕЦЕНЗИЯ¹

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ДОЦЕНТ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Международна журналистика), обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ, бр. 99 от 20.11.2020 г.

Рецензент: проф. д-р Мария Стефанова Нейкова – пенсионер

Кандидат: д-р Ралица Цветанова Ковачева

I. Обобщени данни за кандидата (научноизследователска, преподавателска и академична дейност)

Научноизследователската, преподавателската и академичната дейност на д-р Ралица Ковачева е активна, значителна по обем и качествена. В преподавателската си работа тя съчетава академичния подход с опита си като професионален журналист, което е много полезно за студентите. Тя разработва в интерес на обучението курсове, които отразяват много актуални развиващи се проблеми в полето на комуникацията – такъв пример е дисциплината „Фалшиви новини и дезинформация“. Учебната натовареност на Ралица Ковачева е 596 часа. Тя ръководи и магистърската програма „Международна журналистика“.

Ралица Ковачева е инициатор, организатор или съорганизатор на редица инициативи, включително на катедра „История и теория на журналистиката“, които предизвикват студентите към развиване на своите творчески възможности и познания, като конкурсите за есе „Избирам Европа“ и за видео клип „Европа – това съм аз“, дискусиите за бъдещето на журналистиката, лекции на гостуващи от чужбина преподаватели.

Тя участва като лектор в събития на представителството на ЕК и на бюрото на ЕП в България, на Европейския съвет за външна политика, на Студентския дипломатически клуб. Сред авторите е на помагало за младежи за създаване на съдържание за социалните мрежи.

Научноизследователската работа на Ралица Ковачева е в полето на международната журналистика, с два изяви акцента до момента – ЕС, вкл. Брексит, и дезинформация (фалшиви новини).

Ралица Ковачева е активен член на АЕЖ – България, на Европейската асоциация за изследване на комуникацията и образование, на Коалицията за медийна грамотност.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

Приемам всички представени от д-р Ралица Ковачева трудове: две монографии, глави от две книги, 18 научни статии, които включват и 13-те представени за конкурса публикации. Поради

¹ Забележка: Препоръчителен обем на рецензията – около 6-7 стандартни страници

ограниченията на обема на рецензията ще разгледам задълбочено само някои от публикациите, като трябва да посоча, че познавам всички, а на значителна част съм била рецензент.

Основният представен труд е монографията „Новините от света. За смисъла и ползите от международната журналистика” (216 стр.). Тя е посветена на международната журналистика, която обаче се разглежда в нов, предизвикателен от политическа, технологична, социална гледна точка контекст. Монографията надгражда съществено съществуващото знание с анализ на нови явления като транснационализацията и – в континентална перспектива – европеизацията на медиите, политиката на идентичността, развихрянето на популизма, постистината, политическата поляризация, социалните медии и т.н. Като развива нишката за изчезващата граница между вътрешно и международно, Р. Ковачева посочва, че определянето на „вътрешните“ новини като по-важни от „външните“, поради националната принадлежност и физическата близост до аудиторията, води до изкривявания както в дневния ред на новините, така и в рамкирането им, което пречи да бъде преценена и представена на аудиторията реалната значимост на събитията.

Основният въпрос, чийто отговор търси Ралица Ковачева, е какви са предизвикателствата пред международната журналистика, както и какви са възможностите ѝ. За да отговори на него, тя очертава значението на пет фактора, които намира за решаващи по отношение на настоящите предизвикателства и възможните хоризонти пред международната журналистика: постистина; политическа поляризация; политика на идентичността; популизъм; пропагандата, която измества журналистиката. Тези проблеми са разгледани от гледна точка на значението им за международната журналистика.

В началото на книгата Р. Ковачева въвежда основни понятия и теории, в една достатъчно гъста канава, върху която по-нататък разполага новите развития. Напълно основателно още тук е изведена връзката на международните новини с политическите елити в света, или по-общо казано, изведена е връзката медии-политика.

Представянето и анализът на сферите на Халин – на консенсуса, легитимните противоречия и отклонението, водят Р. Ковачева до важното наблюдение във връзка с ролята на медиите и журналистиката в поддържането на границите между тях: „разпределянето“ на темите и участниците в публичните дебати в различните сфери става под влияние на политическото статукво.

В основата на анализа Р. Ковачева вплита информационните ценности, при които протичат два взаимосвързани процеса – процес на селекция и процес на изкривяване; различната перспектива, която могат да имат международните новини; значението на етноцентризма, на транснационализацията на публичните сфери и европеизацията, влиянието на идеологиите. Тук, при идеологиите, се извършва плавният и логичен преход към новите развития. С комплексността на дефинициите за идеология Р. Ковачева обяснява трудността да се изследва влиянието на идеологиите върху медиите и журналистиката.

През развиващата се формално и бюрократично евроинтеграция на бившите социалистически страни в Централна и Източна Европа Р. Ковачева стига естествено до популизма и политиката на идентичността. За илюстрация тя използва най-актуални събития в различни страни и в България, както и най-актуални академични изследвания и социологически проучвания. Тук бих открила един нейн съществен извод, който пряко засяга журналистиката, международната включително: за

„легитимирането на участниците в обществените дебати според идентичността им, вместо според силата на аргументите“.

Анализът продължава с обсъждане на проблема за това дали човешките права са универсални; разглеждат се популизъмът, включително в българския му вариант, както и отношенията на медиите с популизма. И медиите, и популистите се стремят към по-голяма аудитория и така стават естествени партньори, вследствие на което негативизъмът като информационна ценност и конфликтната рамка задават стила на повечето новини, вкл. международни.

През „постистината“ и пост-Хабермасовата ситуация Р. Ковачева навлиза в много важното взаимодействие между журналистиката и истината. Тя отбелязва обективните трудности, пред които са изправени журналистите, както в ежедневната си работа, така и в общ професионален план.

Поведението на аудиторията заедно с все по-голямото ѝ предпочитание към социалните медии е друг повод за загриженост. Р. Ковачева защитава тезата, че настаняването на социалните медии като основен посредник между медиите и публиката е може би най-сериозният съвременен проблем пред медиите и журналистиката.

Политическата и медийната поляризация вървят ръка за ръка и взаимно се подсилват. Кое, не на последно място, отваря поле за навлизането на фалшиви новини и дезинформация, за хибридни заплахи и за проникването в България и в други страни на ЕС на руска пропаганда и руско влияние. Р. Ковачева разглежда стегнато формите и каналите на руската пропаганда, както и „информационните операции“ на Кеймбридж Аналитика, за които се разбра покрай две знакови събития през 2016 г. – референдума за членството на Великобритания в ЕС и президентските избори в САЩ.

Въз основа на богатата панорама от съвременни развития, на подплатяващите ги идеи и концепции Р. Ковачева стига и до съществения въпрос какъв е образът на света в медиите. Какъв свят виждаме в значителна степен зависи от това като какъв ни го показват медиите.

Книгата на Ралица Ковачева „Новините от света. За смисъла и ползите от международната журналистика“ е обобщение на важните процеси, които се развиват в съвременния свят през последните 30 години, след вододелната 1989 г. Тя е обобщение и на тенденциите в развитието на медиите, вкл. на българската международна журналистика. Силно положително влияние за достигането до това обобщение има нейната дълга професионална журналистическа практика. Стилът на Р. Ковачева е много приятен за четене, динамичен, увлекателен и цветен.

„Център и периферия на европеизираните публични сфери“ (276 стр.) е много добре структурирана книга, подредена ясно и достъпно за най-широка публика. Достъпна е въпреки много сериозната академична теоретична част на работата. Книгата носи всички белези на изключително добросъвестния подход на Ралица Ковачева.

Сериозно е защитен изборът проблемът да се интерпретира през концепцията за европейската публична сфера с опора върху реалните ѝ проявления като процес на европеизация на националните публични сфери. С този избор книгата е принос към съществуващите изследвания, дори само като представя актуални емпирични данни от България – нова държава членка на ЕС.

Теоретичната част, която представя ключовите етапи в процеса на европейската интеграция, развитието на посветените му изследвания, основни теории, школи и подходи, завършва с ясното

послание, че за повечето европейци Европа продължава да бъде предимно медиен образ. Съществената разлика е, че след 2008 г. се говори много за Европа, и затова сега е важно да се отговори на въпроса „Какво се говори?“. Това е и основен въпрос, на който Р. Ковачева търси отговор в книгата си.

Същностните за изследването концепции се въвеждат в теоретичната част. Те са: европейска публична сфера, европеизация на публичните сфери, център и периферия на европеизираните публични сфери. Процесът на европеизация на националните публични сфери е обектът на изследването. В увода авторът посочва, че интерпретира европейската публична сфера не като ефимерен „похлупак“ на националните публични сфери, а като мрежа от комуникиращи помежду си европеизирани публични сфери. И което е по-важно, Р. Ковачева не само заявява, но и не подхожда нормативно, а се съсредоточава върху измерване и интерпретиране на това, което реално се случва по времето на емпиричното ѝ изследване. Тя отчетливо откроява основният проблем – отсъствието на европейски дебати, които да доближават хората до вземаните на равнището на Съюза решения и неговите институции.

Последната глава на книгата съдържа съпоставителния анализ на емпиричното изследване. Заслужава много сериозно да се изтъкне обемът на изследването – Р. Ковачева лично е регистрирала 3356 единици (информационни и аналитични текстове) в продължение на пет месеца през 2014 г. Изтъквам това, защото който не го е правил, дори в много по-малки размери, трудно ще си представи за какво огромно усилие става дума. (Тук е мястото да отбележа, че почти цялата научна продукция на Р. Ковачева е изградена върху нейни собствени обширни емпирични изследвания.) В регистрираните публикации ЕС е обект на вниманието или субект на действието, а не е само споменат. В този план тя приема като „европейски теми“ онези, които пряко се отнасят до ЕС и българското членство в Съюза, както и по-широк кръг теми от различни области, в които Съюзът играе роля или България има отношение като член на ЕС.

„Санкциите срещу Русия“ в предизборната кампания 2017 – политически (зло)употреби” е статия, в която д-р Ковачева използва един не особено популярен, нито разпространен у нас, но в случая изключително подходящ, изследователски метод – анализ на политически твърдения. Методът е представен кратко. Освен него е представен и фрейминг анализът, който допринася за пълноценното разбиране на случващото се в предизборната надпревара в полето на външната политика.

Авторът създава здрава основа за сравнение на външнополитическите твърдения, като изяснява какво точно означава изразът „санциите срещу Русия“, както и въз основа на наличните статистически данни показва доколко е засегната България.

„Брекзит – можем ли да го предвидим” е статия, в която е показано много добро познаване на актуалната литература, посветена на европеизирането на публичната/ите сфера/и. Същинският анализ е осъществен въз основа на емпирично наблюдение на онлайн изданията на четири британски вестника.

Бих искала да подчертая отлично изведената и аргументирано обяснена връзка между медийния и политическия дневен ред. В същото време ясно са изтъкнати характерните особености на почерците по темата на отделните медии. Умело са направени съпоставки на авторското изследване с подобни актуални проучвания в самата Великобритания. Финалът на статията е много силен със заложените в него прогностични елементи за характера на дебата до момента на фактическото напускане на Великобритания на ЕС.

В най-новите си публикации Р. Ковачева дава своя принос за изучаването на дезинформацията (фалшивите новини), като обобщава и систематизира най-новите изследвания, изучава природата на социалните медии, анализира употребите на „хибридни заплахи“ и „хибридна война“ в политическия дискурс.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателската дейност на кандидата

Научната, научно-приложната и преподавателската дейност на Ралица Ковачева включват неизменно най-актуалните обществени процеси в световен мащаб, гледани през призмата на значението им за международната журналистика и в светлината на спецификите на българския контекст.

Тя анализира и адаптира утвърдени понятия, концепции и теории към новите условия. Подходът ѝ е мултидисциплинарен, но винаги от гледна точка на международната журналистика. Принос на монографията „Новините от света. За смисъла и ползите от международната журналистика“ е открояването на петте фактора с най-съществено значение за съвременното състояние на международната журналистика: постистината, политическата поляризация, политиката на идентичността, популизма и пропагандата. Тези явления са обосновани теоретично, подплатени са с данни, илюстрирани са чрез изследвани случаи и са дискутирани от гледна точка на работата на международните журналисти. Тези теми в различна степен на задълбоченост са разглеждани и в други публикации на Р. Ковачева, което свидетелства за нейния последователен и траен изследователски интерес.

Принос на хабилитационния труд е насочването на вниманието към многоликото отражение на социалните медии върху медийните организации и журналистиката – социалните медии като източник на новини за публиката, като източник на информация за медиите, като основна арена за разпространение на дезинформация. В изследването се прави изводът, че настаняването на социалните медии като основен посредник между медиите и публиката е може би най-сериозният съвременен проблем пред медиите и журналистиката – принос, който е от голямо значение както за медийната наука, така и за журналистическата практика.

Р. Ковачева въвежда ценностното измерение като ново явление, което не може да бъде установено в предишни предизборни кампании във връзка с външнополитически теми. Извод, до който тя достига въз основа на изследванията си на медийния образ на ЕС.

Монографията „Център и периферия на европеизираните публични сфери“ е първото изследване в българската научна литература, което разглежда европейската публична сфера през теорията за центъра и периферията. Трудът се занимава с въпроса как процесът на диференцирана интеграция в ЕС се отразява върху процеса на европеизация на националните публични сфери. Като приноси в изследването могат да бъдат открити формулираните работни дефиниции за „център“, „периферия“ и „периферизация“ (като обратен на европеизацията процес), както и обосноваването на критерии за анализ на процеса на европеизация (разглеждан като частен случай на процеса на транснационализация на публичните сфери). Приносен характер има и проведеното мащабно емпиричното изследване (контент анализ) на 3356 регистрирани и анализирани информационни единици от осем медии.

Бих искала особено да акцентирам върху собствените емпирични проучвания, които имат приносен характер – с тях Р. Ковачева едновременно потвърждава съществуващи теории, но получава и доказва нови факти, изследва процеси, явления и тенденции в развитие.

Посочените приносите са изцяло дело на кандидата.

IV. Бележки и препоръки

Нямам бележки по научната дейност на Р. Ковачева. Бих ѝ препоръчала по-скоро да разшири и да задълбочи изследователските си търсения към други полета извън рамките на ЕС.

V. Заключение

Ралица Ковачева е била моя студентка, по-късно бях научен ръководител на дисертацията ѝ за придобиване на образователната и научна степен „доктор”. Затова бих искала да отбележа, че тя е кандидат с висок морал и с научна добросъвестност, с отговорност към студентите, които я харесват много, и с голям потенциал за развитие в научните изследвания.

Въз основа на познаването ми на нейната научноизследователска, преподавателска, академична и – бих добавила – обществена дейност давам еднозначно положителна оценка на д-р Ралица Ковачева и препоръчвам на уважаемото научно жури да ѝ присъди академичната длъжност ДОЦЕНТ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Международна журналистика).

Дата: 11.03.2021 г.

Рецензент: